

ISSN 1999-4214 (print)
ISSN 2957-5095 (online)

ЕУРАЗИЯ ГУМАНИТАРЛЫҚ ИНСТИТУТЫНЫҢ
ХАБАРШЫСЫ

ВЕСТНИК

ЕВРАЗИЙСКОГО
ГУМАНИТАРНОГО
ИНСТИТУТА

BULLETIN

OF THE EURASIAN HUMANITIES
INSTITUTE

№3/2022

Жылына 4 рет шығады
2001 ж. шыға бастаған

Выходит 4 раза в год
Начал издаваться с 2001 г.

Published 4 times a year
Began to be published in 2001

Астана, 2022

Бас редактор **Дауренбекова Л.Н.**
Еуразия гуманитарлық институтының доценті, филология ғылымдарының кандидаты,
Астана, Қазақстан

Жауапты редактор **Алимбаев А.Е.**
Еуразия гуманитарлық институтының доценті, философия докторы (PhD)
Астана, Қазақстан

Редакция алқасы

Аймұхамбет Ж.Ә.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Астана, Қазақстан
Ақтаева К.	филология ғылымдарының докторы, профессор, А. Мицкевич атындағы Польша университеті, Познань, Польша
Әбсадық А.А.	филология ғылымдарының докторы, профессор, А. Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай, Қазақстан
Бредихин С.Н.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Солтүстік Кавказ федералды университеті, Ставрополь, РФ
Гайнуллина Ф.А.	филология ғылымдарының кандидаты, доцент Ә. Бөкейхан атындағы университеті, Семей, Қазақстан
Ермекова Т.Н.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан
Есиркепова К.Қ.	филология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, А. Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай, Қазақстан
Жүсіпов Н.Қ.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Торайғыров университеті, Павлодар, Қазақстан
Курбанова М.М.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Алишер Навои атындағы Ташкент мемлекеттік өзбек тілі мен әдебиеті университеті, Ташкент, Өзбекстан
Қамзабек Д.	ҚР ҰҒА академигі, филология ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Астана, Қазақстан
Құрышжан Ә.	филология ғылымдарының кандидаты, профессор, Ханкук шетелтану университеті, Сеул, Оңтүстік Корея
Онер М.	философия докторы (PhD), профессор, Эгей университеті, Измир, Туркия
Пименова М.В.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Шет ел тілдері институты, Санкт-Петербург, РФ
Сайфулина Ф.С.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Қазан федералды университеті, Қазан, Татарстан, РФ

Редакцияның мекенжайы: 010009, Астана қ., Жұмбаев даңғ., 4
Телефон/факс: (7172) 561 933; E-mail: eagi.vestnik@gmail.com, Сауім: ojs.egi.kz

Еуразия гуманитарлық институтының Хабаршысы.

Меншіктенуші: «Еуразия гуманитарлық институты»

Қазақстан Республикасы Ақпарат және қоғамдық даму министрлігі Ақпарат комитетінде қайта есепке қойылды. Тіркеу № KZ92VPY00046970 17.03.2022

Басуға 17.10.2022ж. қол қойылды. Пішімі 60*84 1\8. Қағаз офсеттік Көлемі.

БТ. Таралымы 200 дана. Бағасы келісім бойынша. Тапсырыс № 89

«Ақтаев У.Е.» баспасында басылып шықты

© Еуразия гуманитарлық институты

Главный редактор **Дауренбекова Л.Н.**
Кандидат филологических наук, доцент Евразийского гуманитарного института,
Астана, Казахстан

Ответственный редактор **Алимбаев А.Е.**
Доктор философии (PhD), доцент Евразийского гуманитарного института,
Астана, Казахстан

Редакционная коллегия

Аймухамбет Ж.А.	доктор филологических наук, профессор, ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан
Актаева К.	доктор филологических наук, профессор, университет имени Адама Мицкевича, Познань, Польша
Абсадық А.А.	доктор филологических наук, профессор, Костанайский региональный университет имени А. Байтурсынова, Костанай, Казахстан
Бредихин С.Н.	доктор филологических наук, профессор, Северо-Кавказский федеральный университет, Ставрополь, РФ
Гайнуллина Ф.А.	кандидат филологических наук, доцент университет имени А. Бокейхана, Семей, Казахстан
Ермекова Т.Н.	доктор филологических наук, профессор, Казахский национальный женский педагогический университет, Алматы, Казахстан
Есиркепова К.К.	кандидат филологических наук, профессор, Костанайский региональный университет имени А. Байтурсынова, Костанай, Казахстан
Жусипов Н.К.	доктор филологических наук, профессор, Торайгыров университет, Павлодар, Казахстан
Курбанова М.М.	доктор филологических наук, профессор, Ташкентский государственный университет узбекского языка и литературы имени Алишера Навои, Ташкент, Узбекистан
Камзабек Д.	академик НАН РК, доктор филологических наук, профессор, ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан
Курышжан А.	кандидат филологических наук, профессор, Университет иностранных языков Ханкук, Сеул, Южная Корея
Онер М.	доктор философии (PhD), профессор, Эгейский университет, Измир, Турция
Пименова М.В.	доктор филологических наук, профессор, Институт иностранных языков, Санкт-Петербург, РФ
Сайфулина Ф.С.	доктор филологических наук, профессор, Казанский федеральный университет, Казань, Татарстан, РФ

Адрес редакции: 010009, г. Астана., пр. Жумабаева, 4
Телефон/факс: (7172) 561 933; E-mail: eagi.vestnik@gmail.com, Сайт: ojs.egi.kz

Вестник Евразийского гуманитарного института.
Собственник: «Евразийский гуманитарный институт».
Министерством информации и общественного развития Республики Казахстан Комитет информации постановлено на
переучет № KZ92VPY00046970 17.03.2022
Подписано в печать 17.10.2022ж. Формат 60*84 1/8. Бум.
Типогр. Тираж 200. Цена согласовано. Заказ № 89
Напечатано в издательстве «У.Е. Актаева»

Chief Editor Daurenbekova L.N.

*Candidate of Philological Science, Associate Professor of the Eurasian Humanities Institute,
Astana, Kazakhstan*

Editor-in-Chief Alimbayev A.E.

*Doctor of Philosophy (PhD), Associate Professor of the Eurasian Humanities Institute,
Astana, Kazakhstan*

Editorial Board

- Aimuhambet Zh.A.** Doctor of Philological Sciences, Professor, L.N. Gumilyov ENU, Astana, Kazakhstan
- Aktayeva K.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Poznan Adam Mitskevich University, Poznan, Poland
- Absadyk A.A.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Kostanay Regional University named after A.Baitursynov, Kostanay, Kazakhstan
- Bredikhin S.N.** Doctor of Philological Sciences, Professor, North-Caucasus Federal University, Stavropol, RF
- Гайнуллина Ф.А.** Candidate of Philological Sciences, Associate Professor Alikhan Bokeikhan University, Semey, Kazakhstan
- Yermekova T.N.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Kaz. National Women's Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan
- Yesirkepova K.K.** Candidate of Philological Sciences, Professor, Kostanay Regional University named after A.Baitursynov, Kostanay, Kazakhstan
- Zhusipov N.K.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Toraighyrov University, Pavlodar, Kazakhstan
- Kurbanova M.M.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature named after Alisher Navoyi, Tashkent, Uzbekistan
- Kamzabek D.** Academician of NAS RK, Doctor of Philological Sciences, Professor, L.N. Gumilyov ENU, Astana, Kazakhstan
- Kuryshzhan A.** Candidate of Philological Sciences, Professor, Hankuk University of Foreign Studies Seoul Korea
- Oner M.** Doctor of Philological (PhD), Professor, Aegean University, Izmir, Turkey
- Pimenova M.V.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Foreign Languages Institute, St-Petersburg, RF
- Seifullina F.S.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Kazan Federal University, Kazan, Tatarstan, RF

*Editorial address: 010009, Astana., 4, Prospect
Zhumabayev Tel/Fax: (7172) 561 933: E-mail:
eagi.vestnik@gmail.com, Caïm: ojs.egi.kz*

Bulletin of the Eurasian Humanities Institute.

Owner: «Eurasian Humanities Institute».

The Ministry of Information and Public Development of the Republic of Kazakhstan Information Committee decided to re-register No. KZ92VPY00046970 17.03.2022

Signed for printing 17.10.2022 Format 60 * 84 1 \ 8. Paper.

Printing house Circulation 200. Price agreed. Order No. 89

Printed in the publishing house of «U.E. Aktaev»

©Eurasian Humanities Institute

МАЗМҰНЫ-СОДЕРЖАНИЕ-CONTENTS

ТІЛ БІЛІМІ – ЯЗЫКОЗНАНИЕ – LINGUISTICS

ӘБДІМӘУЛЕН Г.А., ҚОҚЫШЕВА Н.М.	«Тіл-мәдениет-қоғам» үштігіндегі әйел концептінің тілдік сипаты (қазақ-ағылшын паремиологиялық бірліктері негізінде).....	7
БЕКЕНОВА Г.Ш.	Ономастикадағы номинациялық сипат.....	16
ЕРМЕКОВА Т.Н., ЖАҢАБАЕВА Н.А.	Қызға қатысты этнографизмдердің танымдық сипаты.....	25
ИМАНБЕРДИЕВА С.Қ.	Ұлы жібек жолындағы прецедентті топонимдер.....	40
КУРМАНОВА Б. Ж., УТЕГЕНОВА А., ИСЛАМГАЛИЕВА В.Ж.	О формах существования казахского и русского языков в языковой ситуации Актюбинской области.....	50
ҚҰСАЙЫНОВА Ж.А., СӘМЕНОВА С.Н.	«Болжау», «жорамалдау» модальді реңктерінің синтаксистегі көрінісі.....	62
САРЕКЕНОВА Қ.Қ.	Абай Құнанбайұлы шығармалары бойынша ғылым-білімге қол жеткізудің жолдары.....	70
ТЕЛҒОЖАЕВА Қ.С., ҚОСЫМОВА Г.С.	Абай әлемін бағалаудағы эмоциялық бірліктер.....	79
ШАДКАМ З., ТҰЯҚБАЕВ Ө.О., СҰЛТАНБЕК Қ.Б.	«Дастұр ал-‘иләж» трактатындағы халық емшілігі – медициналық антропология көзқарасымен.....	89
КҮРКЕБАЕВ К.Қ.	Көне түркі жазба ескерткіш мәтіндерінің транскрипциясы мен аудармаларындағы сәйкессіздіктер.....	101

ӘДЕБИЕТТАНУ – ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ – LITERATURE STUDIES

АЙМҰХАМБЕТ Ж.Ә., МИРАЗОВА М.Н., АЛИМБАЕВ А.Е.	Әпсаналардағы «қасиетті су» туралы мотивтердің поэтологиясы.....	113
АБИЛХАМИТҚЫЗЫ Р.	Ақын Ұ.Есдәулет өлеңдеріндегі дыбыстық қайталаулар.....	124
АМАНГАЗЫКЫЗЫ М., ОРАЗБЕК М.С., СЕКЕЙ Ж.	Абай как архетип поэта.....	134
ГАЛЫМЖАНОВ Б.Г.	Юнус Эмре және Мәшһүр Жүсіп шығармашылығының үндестігі.....	144
NURGALI K.R., SIRYACHENKO V.V.	Chekhov's principles of artistic organization in the creative work of G. Musrepov.....	153
МУСАБЕКОВА С.Е., АЙМҰХАМБЕТ Ж.Ә., МИРЗАХМЕТОВ А.А.	Көркем шығарма құрылымындағы түс көру мистикалық мотив ретінде.....	163

МУСИНОВА Г.С., ТУЛЕБАЕВА К.Т.	Драмалық шығармалардағы Семей қасіретінің көрінісі.....	175
ТОҚСАМБАЕВА А.О.	Қазіргі қазақ прозасының көркемдік ерекшелігі.....	188

**ТІЛ ЖӘНЕ ӘДЕБИЕТТІ ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІ – МЕТОДИКА
ПРЕПОДАВАНИЯ ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ – METHODOLOGY OF
TEACHING LANGUAGE AND LITERATURE**

ШАҚАМАН Ы.Б.	А.Байтұрсынұлының тіл білімдік зерттеулерінің әдіснамалық негізі.....	197
ҚҰРМАМБАЕВА Қ.С.	Көркем шығармаларды оқытуда белсенді оқу әдістерін қолданудың ғылыми-әдістемелік негізі.....	204

FTAXP 17.01.09

DOI <https://doi.org/10.55808/1999-4214.2022-3.14>Б. Г. ГАЛЫМЖАНОВ Еуразия гуманитарлық институты, Астана, Қазақстан
(e-mail: baiterek10@mail.ru)**ЮНУС ЭМРЕ ЖӘНЕ МӘШҮР ЖҮСІП
ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫНЫҢ ҮНДЕСТІГІ**

Аңдатпа. Бұл мақалада шежіреші, тарихшы, ақын, этнограф Мәшһүр Жүсіптің еңбектері мен сопылық мектептің негізін қалаушылардың бірі түрік ақыны Юнус Эмренің шығармашылығындағы ұқсастықтар мен сабақтастықтар зерделенеді. Мақалада екі ақынның көзқарастары мен шығармалары бүгінгі күн тұрғысынан талданады. Ақындардың рухани үндестіктері мен ұлттық құндылықтар бойынша шығармалары салыстырыла отырып, ұлттық құндылықтардың маңызы туралы сөз болады. Біз қарастырып отырған екі ақынның өмір сүру кезеңдері мүлдем алшақ болса да, ой сабақтастығы мен жан дүниелерінің ұқсастықтары шығармалары арқылы талданады. Екі ақынның шығармалары да жалпыадамзатты имандылыққа, тазалыққа, мәдениет пен парасаттылыққа үндейді. Олардың шығармаларының идеясы жалпыадамзаттық рухани құндылықтар мен жалпыадамзатты сүю. Екі ақынның да шығармаларының түпкі негізінен Қожа Ахмет Ясауи бабамыздың үндестігі байқалады.

Мақаланың кіріспе бөлімінде: Юнус Эмре мен Мәшһүр Жүсіптің және Қожа Ахмет Ясауидің танымдық байланыстары мен көзқарастарындағы ұқсастықтар сөз болады.

Екеуі де өмір, өлім, дүние, тағдыр, шындық сияқты адам баласын ойлантатын тақырыптарға басымдылық берген. Сол тақырыптардың түпкі маңызында жатқан сырларды ашуменен адамзаттың тұрмыс жолын, тағдыр мәселесін анық әрі әділетті баяндағаны туралы ой қозғалады.

Мақаланың негізгі бөлімінде: Мәшһүр Жүсіп те, Юнус Эмре де шығармаларында нәпсіні тізгіндеп, кемелділікке қарай ұмтылуға шақырғандығы мысалдар арқылы беріледі. Екеуінің де шығармалары ұлт таңдамайтыны, олардың шығармалары жалпыадамзаттық құндылықтар бағытында екені шығармалары арқылы дәлелденеді.

Юнус Эмренің де, Мәшһүр Жүсіптің де философиясындағы ең маңызды ұғымдардың бірі – адамды сүю екені сөз болады. Шын мәнісінде, әлем әдебиетінің өзінен адамды соншалықты ұлықтайтын және сүйетін ақындарды көп деп айта алмайтынымыз рас. Батыстың гуманизм деп мақсат еткен ойдың дәрежесіне біз айтып отырған ақындар ғасырлар бұрын жеткенін еңбектері арқылы білеміз. Юнус Эмре мен Мәшһүр Жүсіп құндылықтарға жалпыадамзаттық тұрғыдан қарай отырып, адамның діні, тілі, ұлты кім болса ол болсын, бәрі адам деген көзқарасты ұстанады. Сол көзқарастағы еңбектері мақаланың негізгі бөлімінде барынша ашылады.

Мақаланың қорытынды бөлімінде: Юнус Эмре де, Мәшһүр Жүсіп те өлеңдерінің барлығына тән болған ортақ ойлар – адамгершілік, әділдік, ақылмен іс қылу, адами болмысты сақтау болғандығын шығармалары арқылы дәлелдей отырып, адамзатты рухани дамытуға күш салғанын дәлелдеуге тырыстық.

Түйін сөздер: жалпыадамзаттық құндылық, рух, ұлттық болмыс, түркі әлемі, гуманизм.

Кіріспе. Юнус Эмре Анадолыдағы Қожа Ахмет Ясауи жолын қуған сопылық мектептің негізін қалаушы, түрік ақыны.

Юнус Эмре – Хаққа ғашық тұлға. Өлеңдері ғасырлар бойы құмартып, ғибратпен оқылған. Қысқасы орталық Азия халықтары үшін хазіреті Ахмет Ясауи қандай орын тұтса, Юнус Эмре де түркиялықтар мен балқандықтар үшін сондай қадірлі.

Өлеңдерін Қожа Ахмет Ясауи жолымен халыққа Ислам қағидаларын түсіндіру үшін жазған.

Ақын Юнус Эмре - адам денесі су, топырақ, от, ауадан жаратылған, осы денеге кейіннен жан (рух) берілген. Су - тазалық, жомарттық, жақсылық және Аллаға қауышудың символы, ал топырақ - сабыр, жақсы мінез, қанағат, намыс және иманның қайнары, от - менмендіктің және қызғаншақтықтың кек алудың символы - дейді. Осы төрт нәрсенің қонағы жан (рух) ұлылық, жақсылық, сұлулық, жалғыздық секілді Аллаға тән қасиеттерді сағынушы, Аллаға ғашық. От пен ауа жаман ниеттерді ортаға шығарады. Нәпсі жамандықтарынан құтылудың алғашқы шарасы - ақыл. Бірақ шын құтылудың жолы - ғашықтық. Өйткені ақылға толық сенуге болмайды. Ғашықтық адастырмайды, сондықтан Аллаға жетудің ең сенімді жолы оған ғашық болу деп тұжырымдайды. Бұл ой негіздері шежіреші, тарихшы, ақын, этнограф Мәшһүр Жүсіптің еңбектерінен де байқау қиынға соқпайды.

Юнус Эмре өз өлеңдерін XIII - XIV ғасырдағы Анадолы оғыздарының халыққа түсінікті қарапайым тілінде шығыстық аруз өлшемнің, II буындық түрік өлшеміне сәйкес жазған. Өзінен кейінгі ақындарға ұстаз болып, қарапайым халық тілімен де тамаша өнер туындысын жасауға болатындығын дәлелдеген. Діни, сопылық терминдердің арабша, парсыша атауларымен бірге түрікше аттарын қатар қолданған. [1, 592].

Әдетте Юнус Эмренің шығармашылығы жөнінде сөз болғанда, көбінесе оның Құдайды танып-білуге бағытталған діни, дидактикалық өлеңдерді жазғаны айтылады. Ол ой Мәшһүр Жүсіп еңбектеріне де қатысты айтылады. Екеуі де өмір, өлім, дүние, тағдыр, шындық сияқты адам баласын ойлантатын тақырыптарға басымдылық берген. Сол тақырыптардың түпкі маңызында жатқан сырларды ашуменен адамзаттың тұрмыс жолын, тағдыр мәселесін анық әрі әділетті баяндаған.

Юнус Эмре әлемдік деңгейдегі ақын. Оның әлемдік деңгейге көтерілуінің бір себебі құдайды шексіз сүюі арқылы руханилыққа бастауы, рухани дүние арқылы халықты гуманизмге тәрбиелеуі. Ақын гуманистік ұғымды еуропадан бұрын қалыптастырғанын еңбектерінен байқау қиынға соқпайды.

Шындығында, ақынның жеті жүз жыл бұрынғы тұңғық тұрмыстың тереңінде қалған көпшілік адамзаттың «ағарту» адасуыменен өз жарығын төңіректің төрт бұрышына жайылту әрекеті, еуропалықтардың «ағарту» қимылының бес ғасыр әуелі жүзеге асқан болса керек.

Көкіректі кеңдей қылып кермедім,

Көр ауқатқа көмілем деп келмедім.

Құдіретті Құдай менен дос болып,

Көңілдерді көтеруге келгенмін, - деп Юнус Эмре бұл өмірдегі қызметін белгілеген болатын. [1, 592].

Юнус Эмре мен Мәшһүр Жүсіпті жақсы түсіну үшін әуелі ақындардың өмір сүрген дәуірінің ерекшеліктерін білу керек. Теріс ағымдар мен құдайсыз сенімдердің кең етек алып, халық діни сенім-нанымынан күдер үзіп, ертеңгі күнге күмәнмен қарай бастаған уақытта Юнус Эмре түрік тілінде жырлап отырып, ана тілін толғаныстың (тафаккур) тіліне айналдырып, адам баласын жақсылыққа, сұлулыққа және турашылдыққа шақыратын сопылық мәдениеті арқылы ынтымақ пен бірлікті насихаттаған өте ықпалды ақын болса, Мәшһүр Жүсіп те осы міндетті толық атқарды.

Мәшһүр Жүсіп те, Юнус Эмре де – исламдық сопылық идеясының негізінде туған ақын. Сондықтан олар үнемі исламдық ақиқатты жырлап өткен. Бұл идеяның негізінде Алла және адам сүйіспеншілігі жатыр. Ал осы сүйіспеншілікті өзек етіп алған сопылық идеясына қарай, Алла ғана жалғыз шынайы болмыс иесі. Барлық сопылар сынды біз айтып отырған тұлғалар да осы тұрғыдан ой қозғайды. Болмыс пен тіршілікті, өлім мен махаббатты, өмір мен ғаламды осы көзқарас бойынша жырлайды. Осы себептен олар Алла, махаббат, болмыс, жоқтық, өмір мен өлім сынды тақырыптарды көп қозғады. Олар исламдық көркем мінездің жыршылары. Екеуі де көркем мінездің жауы – нәпсі екенін ашық айтады. Сондықтан олар нәпсіні кемелдендіруге, толық адам болуға үгіттейді. Олардың жырларының негізгі тақырыптарының бірі - адамзаттық махаббат, адами құндылықтар, достық, бейбіт өмір сүру, зұлымдықтан алыс болу.

Әдістеме және зерттеу әдістері. Тақырып ерекшелігіне және жұмыс мақсатына байланысты мақалада салыстырмалы, сипаттамалы талдау әдістері қолданылды. Теориялық тұрғыдан мақаланы жазуда «Ислам» Энциклопедиялық анықтамалығы, Алматы, «Аруна Ltd» ЖШС, 2010. Қожа Ахмет Ясауи. Хикметтер. «Атамұра», – Алматы, 1995. «Әлем әдебиеті» журналы, №5. Астана, 2012. Х.О.Қарасаева, Ж.Т.Қобланов. «Шығыс әдебиетінің тарихы». Астана, 2001. М.Жүсіптің 20 томдығын басты дерек көзі ретінде пайдалана отырып, зерттеуші ғалымдардың мынадай еңбектеріне арқа сүйедік: М.Жүсіп туралы алғаш қалам тартқан ғалымдар: М.Әуезов, Ә.Марғұлан, С.Мұқанов, Б.Кенжебаев, Қ.Бейсенбаев, Ә.Қоңыратбаев, І.Жарылғапов, Ы.Дүйсенбаев, Д.Әбілов, С.Дәуітұлы. М.Жүсіптің Шығармалар жинағы 20 том, Павлодар, «ЭКО» 2013. Д.Аңсабаев «М.Жүсіп шығармаларының тәрбиелік мәні», «Ізденіс-Поиск» 2003. С.Қабдиева «М.Жүсіп шығармаларындағы адамгершілік мәселесі», «Қазақстан мектебі» 2005. С.Негимов «М.Жүсіп ауылы», «Қазақ әдебиеті» 2004. С.Негимов Шығармалары II том, Астана, «Фолиант», 2015. С.Негимов Шығармалары 5 томдық, Астана, «Фолиант», 2018. Мәшһүр тағылымы: жинақ/А.Қ.Тұрышев., А.О.Кәрібжанова., М.О.Оралова., Ж.О.Артықбаев., Қ.А.Малғаждаров. – Павлодар, 2008.

Талқылау және бақылау. Юнус Эмренің де, Мәшһүр Жүсіптің де философиясындағы ең маңызды ұғымдардың бірі – адамды сүю. Шын мәнісінде, әлем әдебиетінің өзінен адамды соншалықты ұлықтайтын және сүйетін ақындарды көп деп айта алмаймыз. Батыстың гуманизм деп мақсат еткен ойдың дәрежесіне біз айтып отырған ақындар ғасырлар бұрын жеткен. Алайда, оны батыстық көзқарастағы «гуманист» - деп атау қиын. Өйткені гуманизмде адам баласын Құдайдың дәрежесінде дәріптеу бар. Ал Юнус Эмре мен Мәшһүр Жүсіпте адамды керісінше, Алланың ең көркем және ең керемет жаратылған тіршілік иесі болғаны үшін сүйеді. Олардың ұқсастықтары да осында. Гуманизмдегі адамдық құндылықтар – ежелгі грек және латын мәдениетіне негізделген Еуропаның адамдық құндылықтары. Ал Юнус Эмре мен Мәшһүр Жүсіп болса, адамға ислам құндылықтары тұрғысынан қарайды. Сол сияқты Батыс гуманизмді өз аймағында іске асырып отырып, өзге дін және ұлттарға сүйіспеншілікпен қарамайды. Осы себептен Батыстың адамгершілік идеясы толық қалыптаспаған деуге болады. Ал Юнус Эмре мен Мәшһүр Жүсіп құндылықтарға жалпыадамзаттық тұрғыдан қарайды. Өйткені діні, тілі, ұлты кім болса ол болсын, бәрі адам және адам ретінде бәрі Алланың құлы. Осы сияқты көзқарастардың нәтижесінде Юнустың да, Мәшһүр Жүсіптің де адамгершілік идеясы мен Батыстық гуманизм идеясымен үйлеспей қалып жататыны содан. Юнус Эмренің де, Мәшһүр Жүсіптің де адамды сүю идеясы исламдық тұрғыдан қолға алынғанда ғана мәні өседі. Ал бұл мәннің негізінде Алланың бар болу идеясы жатыр.

Адам баласы Аллаға жақындау үшін өзін нәпсіқұмарлықтан тежеп, өмір бұл уақытша ғана берілген сынақ екенін мойындап, бар болмысымен ізгілікке мойынсұнғанда ғана Аллаға жақындай алатыны ақиқат.

Алланы сүйген адам - әрбір болмыс иесін оның туындысы ретінде бағалап сүйеді және құрметтейді. Оның үстіне бұл сүйіспеншілік сөз жүзінде ғана қалмайды. Амал жүзінде, іс жүзінде көрінеді. Осылайша сүйіспеншілік көркем мінездің басты ережесіне айналады. Юнус Эмре де, Мәшһүр Жүсіп те барлық мұсылман жұртты тіпті адамзатты құшағына алғандай. Осы себептен оларды пендешіліктен биік ақын ретінде бағалауға негіз бар. Олардың бірі түрікше, бірі қазақша жырлап отырса да, екеуінің өмір сүру кезеңдері алшақ болса да Түркістанның пірі Қожа Ахмет Ясауи бабамызбен үндесетіндігін байқау қиынға соқпайды. Юнус Эмре мен Мәшһүр Жүсіп өлеңдерін оқығанда екеуінде де араб, парсы сөздері көптеп кездеседі. Олардың арналары бір екенін содан да байқауға болады. Олар ақиқатты танып, Алланы жырлады, шын ғашық болып, махаббат сүйіспеншілігін тек бір Аллаға арнады. Олардың жыры Құранның рухы, хадистің мазмұны болды. Сондықтан көңілге қонымды, жүрекке жылы, жанға дәру, бойға қуат болды. Олардың осы бағыттағы өлеңдерін хикмет деуге негіз бар. Хикмет тұнып тұрған асыл қазына, шырайлы шындық болып, риясыз көңілден туғандықтан, сан ғасырлар бойы адаммен жасасып келе жатқаны ақиқат. Бұл екі ақын рухтас, тамыры бір қандас, табиғаты үндес екенін шығармалары дәлел.

Екі ақын өлеңдерінде де өздері өмір сүрген заман көрінісі анық көрінеді. Сондықтан болса керек, Юнус Эмреде де, Мәшһүр Жүсіп жырларында да сол кезеңдерде белең алған сопылық дүниетаным басымырақ көзге түседі. Ислам дініндегі сопылық ағым VII-VIII ғасырларда туғандығы тарихтан белгілі. Түркі әлемінде осы ағымның қанат жаюына мол үлес қосқан көрнекті тұлға – Қожа Ахмет Ясауи. Оның XII ғасырда көне түркі тілінде жазған «Диуани Хикмет» кітабы осы сопылық ілімді уағыздайды. Бұл кітаптың түпнұсқасы сақталмаған. Бізге дейін жеткені XV-XVI ғасырлардағы көшірмелері ғана. Көшірмелері өте көп. Олар негізінен Ыстамбұлда, Қоқанда, Ташкентте, Мәскеуде және Алматыда сақтаулы. Қожа Ахмет Ясауи да, Юнус Эмре де, Мәшһүр Жүсіп те озбырлық пен зұлымдыққа қарсы, жемқор, дүниеқоңыз, дүмше молдаларды шығармаларында барынша сынға алады. Аллаға ғашық бола тұрып, дәулет пен мансапқа қызықпауды тілейді. Қожа Ахмет Ясауи:

Дүние-мүлікке құмартып жаһан малын жиғандар,
Құзғын жемін жегендер арамға әбден батпақшы.
Молла, мүфти болғансып жалған дұға қылғандар,
Ақты қара дегендер тамұққа барып жатпақшы.
Қазы, имам атымен қол қойса нақақ жалаға,
Сол үкімнің салмағы өздерін басып қалмақшы.
Арам жеген әкімдер, құныққандар параға,
Өз бармағын тістелеп өкініш отқа жанбақшы [2, 549].

Адам мал-дүниеге, атақ-даңққа құл болса, онда оның ниет-ықыласы Аллаға емес, байлыққа ауады. Ондайлар надан, пасық жандарға айналады. Иманың бар нағыз адам болсаң елге, халыққа шапағатыңды тигіз, момындарды, жетім-жесірлерді жебеп, қорған бол деп үгіт-насихат айтады.

Пірге қызмет еткенсіп «мен тәліппін» деп жүрер,
Жаман, арам заттарды хұжырларға енгізер,
Көздерінде сәуле жоқ, жанары пәс мөлдірер,
Арыстан бабам сөздерін тыңдаңыздар, тәбәрік...
...Тәліппін деп айтады-ау, қуыс көкірек, құр кеуде,
Нағыз тәліп кісінің іші толы дүрлерге,
Хахқа аян сырлары, ойлары асыл білгенге,

Арыстан бабам сөздерін тыңдаңыздар, тәбәрік.
Сырты сұлу, іші арам, қияметтен хаупі жоқ,
Тазаруға күнәдан көңілі мен зауқы жоқ,
Тәспілері үзілсе, жылап-еңірет қалпы жоқ,
Арыстан бабам сөздерін тыңдаңыздар, тәбәрік...
...Кәміл ғашық пендесі һақ дидарын көрмек те,
Муса сынды махшарда һаққа сауал бермек те,
Мәз көңілмен мадақ айтқан жетер даусы жер-көкке,
Арыстан бабам сөздерін тыңдаңыздар, тәбәрік [2, 549]. Міне, осындай ой-пікірлерді Юнус Эмре де қолдайды. «Ақырзаман хақындағы диуанында» ол:

Ақырзаман – ол болар,
Ал, ей, ұлық сен хабар:
Шын мұсылман аз қалар –
Күмәнға ол да жем болар.
Жалған сопы молдалар –
Жамағатты күнде алдар;
Ұқпас халық шын жолды, ал,
Саңырауша сандалар.
Жетім хақын жеп келген
Қайыр кетер бектерден;
Кеуде – нәжіс кептелген,
Ұрттағаны қан болар [3, 28].

Бұл жолдардан рухани құндылықтардан алыстаған ақырзаман адамдарының келбетін көруге болады. Адамдар руханилықтан алыстап, кейбің тірліктің жетегіне еріп, алдау-арбаумен күн кешуін өкіне жырласа, ал Мәшһүр Жүсіп:

Қазақтың пайдалы еді надандығы,
Қоян мен қойдай еді адалдығы.
Қожа, молда көбейіп кеткеннен соң,
Қулық, сұмдық көбейді арамдығы.
Білмеген, ойлап тұрсам, надан озды,
Әбден біліп алған соң әркім қызды.
«Қисық арба жол бұзар», - дегендейін,
Дүмше молда, қожалар жұртты бұзды. [4, 202].

Бұл жолдардан екі ақын арасындағы ой сабақтастығын айқын көруге болады. Рухани құндылықтан алыстау өлеңдердің негізгі арқауы болып отыр.

Қожа Ахмет Ясауи: «Диуани Хикметінде» малқұмар, мансапшылдарды бұл дүние өткінші, өлім әркімге де ортақ, одан қашып құтыла алмайсың. Сондықтан естеріңді жиыңдар, - дейді. Әділет жолы – нақақ іс қылмай, әлсізді қорламай, рақымшыл, мейірімді болу.

Ертелі кеш бұл дүние,
Барша жаннан өтпес пе?
Дүние малың бір күні,
Қолдарыңнан кетпес пе?
Қайда кетті ойлашы,
Ата-ана, туыстар?
Төрт аяқты, ағаш ат,

Саған да бір күн жетпес пе? [5, 367]. десе, Юнус Эмре ақын «Сабақ ал...» дейтін өлеңінде мұны былайша толғайды:

Адам-пендем, бір сабақ,
Алғың келсе өлімнен.

Тірлігінде пұл санап,
Босқа өтпегін өмірден.
Аруактың көрдегі,
Қалды қандай амалы?
Осыны ойла сен де бір,
Тірлік етіп саналы.
Байлар қайда бұрынғы,
Байлығына сыйынған?
Оларға бүгінгі,
Бейіттен жер бұйырған.
Ханзадалар қайда асты,
Хан сарайға сыймаған?
Көрге олар да жайғасты,
Құм төсегін жимаған... – дейді [3, 28].

Ал Мәшһүр Жүсіп:

Күн сайын өзіңе-өзің жас боласың,
Жаспын ғой деп, әр істен жасқанасың.
Піскен астан ішпейсің мезгілінде,
Мезгілі өтіп кеткен соң, аш қаласың.
Құнан, дөнен – құлын мен тайдан өсті,
Ат болады толған соң, болып бесті.
Отыз-қырықтан асқан соң ойланамыз,
Он бес пен жиырма бесте қылар істі.
Балалық өтті-кетті басымыздан,
Көп шығар көрген дәурен шашымыздан.
Түлкідей, таудан қашқан, бұлаң етіп,

Жалған-ай, өте шықтың қасымыздан! [4, 202].

Қожа Ахмет Ясауиден бастау алған «дүние жалған» деген ой Юнус Эмреде сол жалған өмірді босқа өткізбей, кейбің тірліктің жетегінде кетпей, саналы өмір сүруге шақыру болса, ал Мәшһүр Жүсіпте ол ой әрі қарай жалғасын тауып, әр минуттың кәдірін білуге үндейді.

Сопылық ілімде ерекше назарға ілінетін нәрсенің бірі – нәпсі. Адам нәпсіні тыймай адалдыққа, имандылыққа жете алмайды. Нәпсіге ерген жан күнәға белшесінен батады. Бұл мәселе де Юнус Эмрені қатты толғандырады. «Нәпсі» атты өлеңінде ол былай дейді:

Жаман қара ниетті арқандасам деп едім,
Тыйып Нәпсі қалауын талқандасам деп едім.
Қасиетін Алланың терең ұғып, білмеп ем,
Тазартатын кез жетті жан мен тәнді кірлеген [6, 68].
Ал Мәшһүр Жүсіп «Нәпсіңді атқа мінгізбе» өлеңінде:
... Жаяу қыл, нәпсіңді атқа мінгізбей бақ,
Міне қалса, жортқызып, желгізбей бақ.
Өзін-өзі бағуға көп әл керек,
Көз соңынан көңілді жүргізбей бақ!
Нәпсінің кім құтылар хайласынан?
Залалы асып кетер пайдасынан.
«Білімді, зерек адам болам!»-десең,
Қара өзінді басқаның айнасынан! [4, 116].

Екі ақынның да лирикалық шағын өлеңдері ақынның көңіл-күйін, лирикалық тағылым-талғамдарын таныта алатындай туындылар. Аллаға сыйына отырып, олар

өмір мәселелерін, әлеуметтік жайттарды да жырға қосады. Өз тұсындағы сана-сезім тұрғысында ой түйіп, қоғамына сын айтып отыратын тұстары да жетерлік.

Бал шырынды сілтегенмен сіміріп,
Уақыт жетер құлар сәтке сүрініп.
Арса-арса боп сүйек қалар ақ-сөңке,
Көр-топырақ тәніңді алар сіңіріп.
Бір кездерде мырза болған бағландар,
Жүздеп, мыңдап қызметші алғандар.
Қожайын, құл айырмасы жоқ енді,
Тағдырлары таразыдан қалғандар.
Қабірде төр,табақ та жоқ тартылар,
Шарап та жоқ, қанға тарап шарпылар.
Көзге түртсе көрінбейтін қараңғы,
Жанбайды онда, шырағың жоқ жарқырар.
Тыңда, Юнус келген кезде сағатың,
Сөз – соққан жел, бұл дүниеде қалатын.
Олар кеше сен секілді жүргендер,
Енді міне, қабір іші қара түн! [7, 448].

Ал Мәшһүр Жүсіп «Ғалының ниеті» деген өлеңінде:

Өтіпті бізден бұрын көп пайғамбар,
Абзалы көп пайғамбар – төрт пайғамбар.
Малменен дүние жүзін жасырсаң да,
Өлгенде үш кари бөз бұйырар.
...Өтіпті бізден бұрын сахабалар,
Жігіттер, жарлы болсаң, жан қиналар!
Біреуге ерте, біреуге кеш уақыт болып,
Мәңгілік бұ жалғанда жоқ қой қалар!
Өтіпті бізден бұрын падишалар,
Ғазірейіл періште(нің) (оның) жанын алар.
Тірлікте өлімді (бір) ойламайды,
Өлген соң, жер астында жалғыз қалар.
Жаратты жер мен көкті Алла тағалам,
Дүниені бұрын көрген – Хазірет Адам.
Ілгері айтқан жанлар өскен содан,
Қала ма, бұ дүниеде өлмей адам?! [8, 516].

Бұл өлеңдерде де авторлардың үндестігі айқын аңғарылады, екеуі де өмірдің жалғандығын еске салады. Бәрі өткінші екенін тірлікте дүние жинаумен іс бітпейтінін, бірақ, еңбек етпей кедейлікке ұшыраудан да жаныңның қинайтынын айтады, бірақ құнықпа дейді. Екеуі де бұл дүниеден тек ғана өзіне бұйыратыны үш кари бөз екенін ескертеді. «Тумақ бар жерде, өлмек барын», өлген соң, жер астында жалғыз қалатыныңды, одан ешкімнің қашып құтыла алмайтынын, тірлікте иман келтіру, о, дүниені ойлау, қиянат жасамау, бәрінің сұрауы барын ескерте отырып, ұрпағына ұлттық құндылықты дәріптейді.

Нәтижелер. Мәшһүр Жүсіп те, Юнус Әмре де шығармаларында нәпсіні тізгіндеп, кемелділікке қарай ұмтылуға шақырады. Екеуінің де шығармалары ұлт таңдамайды, олардың шығармалары жалпыадамзаттық құндылықтар бағытында болды.

Жалпы кімге болса да, кедергі болатын нәрсе нәпсі. Сол себептен адам өз нәпсісін тәрбиелеп, кемелдендіріп, өзімшілдіктен баз кешіп, жамандықтан өзін алыс ұстау маңызды. Кейде сопылық ұғымды қазіргі қоғамның дұрыс қабылдай алмай

жататыны байқалады, негізі сопылық дейтін ұғымға көркем мінезге тәрбиелейтін жүйе ретінде қарау керек.

Сопы – адам баласының рухани қалыптасуының терең ілімін меңгерген, сол ілімді үйретіп, кейінгі ұрпаққа жеткізетін өзіндік методологиясы, ғылыми ұстанымы, қалыптасқан жолы бар білім иесі. [9,111]. Қожа Ахмет Ясауи, Юнус Эмре, Бекет Ата Мырзағұлұлы, Абай Құнанбаев, Мәшһүр Жүсіп, Шәкәрім Құдайбердіұлы т.б. осы сопылық мектептің басты өкілдері. Бұл мектептің негізгі мақсаты – рухтың жеңісі. Тазарған рух өзінің материалдық болмысын жеңгенде оған жаратылыстың барлық сырлары ап-айқын айқындалмақ. Барлық сопылар адамдарға Алланы сүюге, таза болуға, құлқынның құлы болмауға тәрбиелей отырып, көркем мінезділікке үйреткен.

Мәшһүр Жүсіптің «Насихат үлгілері», «Сүлеймен мен Ібіліс», «Бес қымбат», «Нәпсі аждаһа», «Дауасыз дерт» шығармалары жоғарыдағы ойымыздың дәлелі бола алады. Мәшһүр Жүсіп «Бес қымбат» - «Иман», «Ғақыл», «Сабыр», «Шүкір», «Әдеп» [10,79]. десе, Юнус Эмре «Ниеттен асқан жолдас жоқ», - дейді. Бұл екі ақынның да айтпағы адамның жан тазалығы мен рух биіктігі.

Қорытынды. Жалпы Юнус Эмре болсын, Мәшһүр Жүсіп болсын өлеңдерінің барлығына тән болған ортақ ойлар – адамгершілікті, әділдікті, ақылмен іс қылар даналықты, Аллаға шын ықыласпен құлшылық етуді, адал болуды, махаббатты таза ұстауды, қастерлеуді насихаттау болды. Сонымен қатар, зұлымдық атаулыға, надандыққа, дүниеқоңыздық пен ысырапшылдыққа, мақтаншақтық пен мансапқорлыққа үйір болмауға үйретті. Олардың бар мақсаты ел мүддесіне, мақсатына, хақ жолына адал қызмет ету болғанын еңбектерінен айқын көреміз. Екі ақынның да өлеңдерінің тілі қарапайым, түсінікті әрі философиялық тұжырымдарға негізделген. Екі ақынның да шығармаларын оқи отырып, өзінді-өзін сырттай зерделеуге, өзіне сыни көзқараспен қарауға, ішкі әлемінді кірлетпегеніне сараптама жасауына итермелейді. Біз қарастырып отырған ақындардың шығармалары сонысымен оқырман жүрегіне тез жол тауып, ерекше сезімге бөлейтіндей өте әсерлі. Сондықтан да ақындарымыздың өлеңдері ғасырлар тасқына төтеп беріп, біздің заманымызға дейін жетіп отыр. Бұл шығармалар ұрпақтың рухани құндылығын қалыптастыруда атқарар қызметі қашан да биік болып қала бермек.

Юнус Эмренің де, Мәшһүр Жүсіптің де өзінен бұрынғы Қожа Ахмет Ясауи сияқты аталардан ілім алуы, елдің болашағын болжап, әрекет етуі, қазіргі көзімен көріп, қолымен ұстамаса ештеңеге сенбейтін, жартылай құдайсыз, материализмнің шырқау шегіне шыққан кезеңнің адамдарына өзінің құдіретін еріксіз мойындатып, санасуға мәжбүр етуі – уақыт, кеңістік, өлшем, түр сияқты қалыптармен шектелмейтін рухтың мәңгілігін меңгерген «хал ілімінің» нәтижесі екенінде дау жоқ.

Әдебиеттер

1. Ислам: Энциклопедиялық анықтамалық – Алматы: «Аруна Ltd» ЖШС, 2010. – 592 б.
2. Қожа Ахмет Ясауи. Хикметтер. – Алматы: «Атамұра», 1995. – 549 б.
3. Юнус Эмре Поэзия // Әлем әдебиет. – 2012, – №5. – Б. 28-29.
4. «Мәшһүр-Жүсіп» Шығармалары. 4-том, – Павлодар, 2013. – 202 б.
5. Қарасаева Х.О. Шығыс әдебиетінің тарихы / Ж.Т.Қобланов. – Астана: «Фолиант», 2001. – 367 б.
6. Юнус Эмре. Таңдамалы өлеңдер. – Астана: «Фолиант», 2021. – 160 б.
7. Юнус Эмре. Жырлар/ аударған М.Отарбаев. – Алматы: «Ан арыс», 2018. . – Б 448
8. «Мәшһүр-Жүсіп» Шығармалары. 1-том, – Павлодар, 2013. – 516 б.
9. Дәуітов С., Қазақ әдебиетіндегі Қожа Ахмет Ясауи дәстүрлері, Алматы, 2001. – 111 б.
10. «Мәшһүр-Жүсіп» Шығармалары. 11-том, – Павлодар, 2013. – 417 б.

Б.Г. ГАЛЫМЖАНОВ

Евразийский гуманитарный институт, г. Астана, Казахстан

СОЗВУЧИЕ ТВОРЧЕСТВА ЮНУСА ЭМРЕ И МАШХУР ЖУСУПА

Аннотация. В данной статье раскрывается сходство и преемственность произведений тюркского поэта, одного из основоположников суфийской школы Юнуса Эмре с трудами летописца, историка, поэта и этнографа Машхур Жусупа. В статье дается анализ мировоззрения и произведений двух поэтов с точки зрения современности. Сравнивая духовное созвучие и национальные ценности в творчестве поэтов, раскрывается значение и смысл национальных ценностей. Несмотря на то, что периоды жизни двух поэтов совершенно далеки друг от друга, преемственность мыслей и сходство духовных миров анализируется через их произведения. Произведения этих поэтов призывает к общечеловеческой нравственности, чистоте, культуре и здравому смыслу.

Во вступительной части статьи рассматриваются сходство в когнитивных связях и взглядах Юнуса Эмре, Машхура Жусупа и Кожа Ахмет Ясауи. Они оба отдавали приоритет темам, которые заставляют человека думать (таким как жизнь, смерть, мир, судьба, реальность). Наряду с открытием тайн, лежащих в основе этих тем, затрагивается мысль о том, что Человечество ясно и справедливо излагает жизненный путь, проблему судьбы.

Машхур Жусуп и Юнус Эмре в своих произведениях показывают примеры стремления к совершенству. Произведения не являются национальными, направлены на общечеловеческие ценности.

Одно из важнейших понятий в философии Юнуса Эмре и Машхура Жусупа является любовь к человеку. В мировой литературе не так много поэтов, которые так возвышают и любят человека. Запад преследовал идеи гуманизма и достиг их намного раньше, чем поэты, о которых мы говорим. Юнус Эмре и Машхур Жусуп придерживается общечеловеческих ценностей (независимо от религии, языка, национальности человека).

В заключительной части статьи мы попытались доказать, что и Юнус Эмре, и Машхур Жусуп приложили усилия к духовному развитию человечества, доказав, что всех их стихам, были присущи нравственность, справедливость, разум, сохранение человеческого бытия.

Ключевые слова: общечеловеческие ценности, дух, национальный колорит, тюркский мир, гуманизм.

B.G. GALYMZHANOV

The Eurasian Humanities Institute, Astana, Kazakhstan.

THE CONTINUITY IN THE WORKS OF MASHHUR ZHUSUP AND YUNUS EMRE

Abstract. The introduction of the paper covers the cognitive connections and similarities in the points of views of Yunus Emre, Mashkhur Zhussip and Qozha Akhmet Yassuyi.

The poet Yunus Emre inferred the most reliable way to reach out to Allah is to love Allah, and it is not difficult to notice the essence of this view in the works of Mashkhur Zhussip who was a chronologist, historian, poet and ethnographer. Both of them gave a priority on the topics, such as life, death, wealth, fate and truth which human thinks upon. The paper discusses how they clearly and fairly stated human life and fate issues via

elaborating mysteries in the essence of those topics.

The paper presents both Mashkhur Zhussip and Yunus Emre called for people to strive for achieving perfection by managing their dissatisfaction through the instances in the main body of the paper. It justifies their creativity does not select a nation but focuses on all human values.

The primary concept in the philosophy of Yunus Emre as well as Mashkhur Zussip is to love humans. Indeed we cannot say there are so many poets honouring and loving humans in the world literature. From their compositions, we are aware that these poets achieved a thinking level on humanism several centuries ago before the western purposed it. Yunus Emre and Mashkhur Zhussip considered values from all human values and that all are human despite their religion, language and ethnicity. Their works covering these views are thoroughly discussed in the main body of the paper.

In the conclusion of the paper, we attempted to prove that the common thoughts met in all their poems are humanity, justice, acting by thinking and maintaining humanity and their effort devoted to developing human spirit by giving examples from their poems

Key words: Common human value, spirit, national identity, Turkic world, humanism.

References

1. Islam: encyclopedic reference book-Almaty: Aruna Ltd LLP, 2010. - 592 p.
2. Khoja Ahmed Yasawi. "No," I said. - Almaty: "Atamura", 1995. - 549 p.
3. Yunus Emre poetry // world literature. – 2012, - No. 5. - 28-29 pp.
4. Works «Mashhur-Zhusup». Volume 4, Pavlodar, 2013. - 202 p.
5. Karasaeva H. O. history of Eastern literature / zh. t. Koblanov. - Astana: "Folio", 2001. - 367 p.
6. Yunus Emre selected poems. – Astana: "Folio", 2021. - 367 p.
7. Yunus Emre. This is the first time in my life that I've ever had a child. - Almaty: "an arys", 2018. . - 448 p.
8. Works «Mashhur-Zhusup». Volume 1, Pavlodar, 2013. - 516 p.
9. Dautov S., traditions of Khoja Ahmed Yasawi in Kazakh literature, Almaty, 2001. - 111 p.
10. Works «Mashhur-Zhusup». Volume 11, Pavlodar, 2013. - 417 p.

Авторлар жайлы мәлімет:

Галымжанов Баянғали Галымжанович – педагогика ғылымдарының магистрі, Еуразия гуманитарлық институтының аға оқытушысы, Астана, Қазақстан.

Галымжанов Баянғали Галымжанович – магистр педагогических наук, старший преподаватель Евразийского гуманитарного института, Астана, Казахстан

Galymzhanov Baiangali Galymzhanovich – Master of Pedagogical Sciences, Senior lecturer at the Eurasian Humanities Institute, Astana, Kazakhstan